

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI GENDER
TENGLIKKA ASOSLANIB TA'LIM-TARBIYA BERISHNING AHAMIYATI.

Kattaho'jayeva Shaxlohon Bohodirovna

Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktor mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti "maktabgacha va musiqiy ta'lim" kafedra katta o'qituvchisi Telefon +998998350075

Annotasiya: Bola tarbiyasida maktabgacha ta'lim tashkilotlari va oilalardagi muhit hamda gender tarbiyaning ahamiyati, bolalarni tarbiyalashni faqat ayollarning zimmasiga o'tkazmaslik, maktabgacha yoshdagi qiz yoki o'g'il bolaga beriladigan maqsadli tarbiya shaxsning rivojlanishiga sezilarli ta'sir qilishi, bolalarning zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyat qozonishiga to'sqinlik qilmaslik nazarda tutilgan. .

Kalit so'zlar: Bola, ta'lim, tarbiya, tajriba, rivojlanish, nutq, tarbiyachi, ijodiy faoliyat, pedagogik jarayon, mahorat, shakllantirish, o'yin, maktabgacha yosh.

Аннотация: Предполагается, что в воспитании детей важна среда в дошкольных образовательных организациях и семьях, а также гендерное воспитание, воспитания детей исключительно женщинами, о том что целенаправленное воспитание девочки или мальчика в дошкольном возрасте существенно влияет на развитие личности и не должно препятствовать успеху детей в современном обществе.

Ключевые слова: Ребенок, образование, воспитание, опыт, развитие, речь, воспитатель, творческая деятельность, педагогический процесс, умение, формирование, игра, дошкольный возраст.

Annotation: It is assumed that the environment in preschool educational organizations and families is important in the upbringing of children, as well as gender education, the upbringing of children exclusively by women, that the purposeful upbringing of a girl or boy at preschool age significantly affects the development of personality and should not hinder the success of children in modern society.

Keywords: Child, education, upbringing, experience, Development, speech, educator, creative activity, pedagogical process, skill, shaping, play, preschool age.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni jinsiga qarab tarbiyalash va o'qitish muammosi hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda. Jamiyatimizda ro'y berayotgan ijtimoiy o'zgarishlar erkak va ayol xatti-harakatlarining an'anaviy stereotiplarini yo'q qilishga olib keladi.

Ushbu o'zgarishlar asosida bolalarning ichki harakatlari va ularning ongi ham o'zgarib bormoqda: qiz bolalar tajovuzkor va qo'pol, o'g'il bolalar esa yumshoq, erkalanadigan bo'lib, ularni tomosha qilib tursangiz, qizlarning kamtarlik, muloyimlik, sabr-toqatdan mahrum ekanligini va ziddiyatli vaziyatlarni tinch yo'l bilan qanday hal qilishni bilmasligini payqashingiz mumkin.

O'g'il bolalar esa buning tamoman aksi, o'zlarini qanday himoya qilishni bilmaydigan, jismonan zaif, chidamlilik va hissiy barqarorlikka ega emasliklari, qizlarga nisbatan xulq-atvor madaniyati yo'qligini kuzatishimiz mumkin.

Bolalar o'yinlarining mazmuni qo'rqinchli, jinsiga mos kelmaydigan xatti-harakatlarni namoyish etadigan va o'yinda qanday muzokara qilishni bilmaydigan hamda rollarni tayinlashda o'ta gijjaki xarakterda bo'lishlari kuzatiladi.

Faoliyat jarayonida bolalar har doim ham sherigining jinsini hisobga olgan holda mas'uliyatni mustaqil ravishda qanday tayinlashni bilishmaydi. Menimcha, gender ta'lim aynan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ham, uyda ham amalga oshirilishi kerak.

Zamonaviy dunyoda o'g'il bolalar qizlarga nisbatan hech bo'lmaganda qanday muomala qilish, xulq-atvor madaniyati haqida ma'lumotga ega bo'lishlari zarur, ammo hozirgi zamon o'g'il bolalari kamdan-kam hollarda jismoniy kuch kerak bo'lgan paytda qizlarga yordam berish istagini namoyon qilishlari shu bilan birga qizlar ham g'amxo'rlik zarur bo'lgan o'g'il bolalarga yordam berishga intilmaydilar. Gender ta'limi qaysi yoshda amalga oshirilishi kerak?

Mutaxassislar bolalarda gender tarbiyani 3 yoshdan boshlashni maslahat berishadi, chunki aynan shu yoshdan boshlab bola u yoki bu jinsga mansubligini anglay boshlaydi, shuning uchun Gender ta'limi maktabgacha ta'lim tashkiloti, oilada va jamiyatimizda bolaning rivojlanishi va ijtimoiylashuvi uchun zarurdir. Bu borada tarbiyachi pedagoglarning mavzu bo'yicha kasbiy darajasini oshirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari va oilada bolalarni tarbiyalashda gender yondashuv bo'yicha ta'limni tizimlashtirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunda mutaxassislar va pedagoglar oldiga qator vazifalar qo'yiladi:

- o'g'il va qiz bolalar o'rtasidagi psixo-sosyal farqlarning nazariy asoslarini, ularning tarbiyasi va ta'limining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish;
- bolalarning jinsini hisobga olgan holda guruhda rivojlantiruvchi muhitni yaratish;
- gender ta'limi bo'yicha o'yinlar kartotekasini yaratish;
- gender xususiyatlarini hisobga olgan holda guruhdagi bolalar bilan ta'lim va tarbiya jarayonini tuzish va olib borishni o'rganish;
- ota-onalarning oilada bolani jinsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda tarbiyalash shular jumlasidandir. Maktabgacha ta'lim tizimi uzluksiz ta'limning birlamchi, eng asosiy bo'g'inidir.

Mutaxassislarning ilmiy xulosalariga ko'ra, inson umri davomida qabul qiladigan barcha axborot va ma'lumotning 70 foizini 5 yoshgacha bo'lgan davrda olinadi. Shu bois bolalarning sog'lom, bilimli bo'lib voyaga yetishida maktabgacha ta'lim tarbiyaning alohida ahamiyatga ega. Pedagogika fani yosh avlodning axloqiy rivojlanishida tarbiya va ta'limni muhim omil deb hisoblaydi.

Shu davrda ma'lum maqsadga qaratilgan ta'lim-tarbiya ta'sirida shaxsning axloqiy sifatlari shakllana boshlaydi. 6-7 yoshli bolalarda ijobiy xulq normalari yuzaga kelib, bola atrofdagilar bilan bo'ladigan munosabatlarda egallab olgan axloq normalariga asoslangan holda ish tutadigan bo'lib qoladi.

Shuning uchun ularga ilk yoshdan boshlab axloqiy tarbiya berib borish juda muhim jarayon bo'lib hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni insonparvarlik hissini tarbiyalash, ularda tarbiyalanadigan axloqiy xususiyatlar, xulq-atvor qoidalari orasida insonparvarlik muhim o'rin tutadi. Insonparvarlik hissi axloq normalari va qoidalarini o'rgatish asosida rivojlanadi.

Buning uchun bolalarni yaxshi ishlar qilishga o'rgatib borish kerak. Insonparvarlikni tarbiyalashda bolalarning yoshini e'tiborga olish lozim. Ularga quyidagi tushunchalar ilk yoshidanoq tushuntirib boriladi: bola buni anglay olmaydi, deb hisoblash noo'rin.

Pedagoglar bolalarga yiqilib tushgan bolani o'rnidan turishga yordam berish, o'simlik va hayvonlarni parvarish qilish, o'yinchog'ini o'rtog'iga berib turish, tik turgan kishiga joy berish, eng muhimi, boshqalarga ko'rsatilgan xizmatdan xursand bo'lishga o'rgatish lozim. Maktabgacha yoshidagi bolalarda axloqiy tarbiyaga doir ta'limiy faoliyatni tashkil etishda ko'pgina olimlarning fikri turlicha bo'lsa-da, ammo har qanday holatda ham bu jarayon murakkabligi ta'kidlanadi.

Har bir bolaning individual idrokini aniqlash juda qiyin. Shu bilan birga bu oiladan boshlanishi va tarbiyaning asosiy jihati oila ta'sirida bo'lishi kuzatiladi. Agar bola tinch, yoqimli muhitda o'sgan bo'lsa, unda bu fazilatlarni "uyg'otish" osonroq bo'ladi. Zo'ravonlik va doimiy stress muhitida yashaydigan bolalar pedagogning urinishlariga bo'ysunishi qiyin kechadi. Shuningdek, ko'plab psixologlarning ta'kidlashicha, muammo bolaning uyda va jamoada oladigan tarbiyasi o'rtasidagi nomuvofiqlikda. Bunday qarama-qarshilik oxir-oqibat ichki ziddiyatga olib kelishi mumkin.

Masalan, ota-onalar bolaga egalik, tajovuzkorlik tuyg'ularini, tarbiyachilar esa xayrixohlik, do'stlik, saxovatpeshalik kabi fazilatlarni singdirishga harakat qilganini olaylik. Shu sababli, bola muayyan vaziyat haqida o'z fikrini shakllantirishda ba'zi qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Shu bois yosh bolalarga ota-onalari hozirda qanday tamoyillarga amal qilishlaridan qat'i nazar, mehr-oqibat, halollik, adolat kabi oliy qadriyatlarni o'rgatish juda muhim. Buning yordamida bola qandaydir ideal variant borligini tushunadi va o'z fikrini shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Biroq, maksimal natijalarga erishish uchun maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalash usullarini maqsadli tanlash kerak.

Axloqiy fazilatlarni shakllantirish uchun bir qancha yondashuvlar qo'llaniladi. Ular o'yin, mehnat, ijod, adabiy asarlar (ertaklar), shaxsiy namuna orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, axloqiy tarbiyaga har qanday yondashuv uning shakllarining butun majmuasiga ta'sir qiladi. Vatanparvarlik tuyg'ulari; shaxsiy fazilatlar; jamoadagi munosabatlar; odob-axloq qoidalari shular jumlasidandir.

Tarbiyachilar ushbu sohalarning har birida bolalarga ta'lim-tarbiya va tushuncha berib borishlari, butun tarbiya va ta'lim jarayonini tizimli bir jadval bo'yicha ish olib borishlari, ko'nikma va bilimlarni mustahkamlab, yaxlit sifatlar majmuini tashkil qilishlari lozim, maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalashda eng katta muammo ularning maktabgacha ta'lim tashkiloti hamda uydagi muhit o'rtasida o'zgarib turishida yotadi. Bir tomondan tarbiyachining o'g'itlari bo'lsa, ikkinchi tomondan esa ota-onalarning erkashlari va tarbiya berish usullari hisoblanadi.

Lekin bu muammoning ijobiy tomoni ham bor, bugungi kunda ota-onalar tarbiyachining ish usullaridan qoniqmasalar, shikoyat qilishlari mumkin, ammo e'tibor bering, aksariyat hollarda bu aralashuv samarali bo'lmaydi, chunki bunday vaziyatda tarbiyachi pedagoglarning faolligi kamaymoqda, ular bolaga zarar bermaslikka harakat qilib, neytral bo'lib qoladilar, shu tarzda bolaga hech narsa o'rgatmaydilar.

Bundan ko'rinib turibdiki maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda tarbiyachining roli katta ahamiyatga ega. Bu borada tarbiyachilarimizning oldiga aniq maqsadlar qo'yilishi lozim.

Bularning barchasi tufayli bola dunyoni majoziy ravishda idrok etishni va uni his qilishni o'rganadi. Bundan tashqari, ijodkorlik o'z his-tuyg'ularingizni va so'zlar, musiqa yoki chizmalar orqali ifodalash imkoniyatini beradi. Vaqt o'tishi bilan, bola har kim o'zini o'zi xohlaganicha amalga oshirish erkinligini tushunadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrda "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonuni.
2. "Ilm yo'li" variativ dastur 6 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash. T.: 2019.
3. Bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim dasturini tashkil etish. T-2012
4. <https://nsportal.ru/detskii-sad/vospitatelnaya-rabota/2016/05/05/gendernoe-vospitanie-doshkolnikov-v-usloviyah-detskogo>